

הלכות שבת סימן שבו

נ שם בכריתא ס שם קמ"א מירא דרב יהודה ע ה"ר א"ש שם פ ביצה י"ז משנה ו בכריתא הלל צ שבת נ וכרב נחמיה

ו יאסור לתן על-גבי בטנו כלי שיש בו מים חמין, (יט) ואפלו (ז) בחל מפני הסכנה, *שפפעים שהם רותחים (אבל (כ) *מתר להחם בגד ולתנו על בטנו) (טו): ז (כא) הרוחץ בנהר צריך שינגב גופו יפה (כב) בפעולה מהנהר, מפני שלא ישארו המים עליו ויטלטלם ארבע אמות בכרמלית, *לפי שהעולה מן הרוחצה יש רבוי מים על גופו. אבל ההולך ברושות הרבים ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו (כג) לא הקפידו בו: ח (כד) *אדם מתר לטבל (ט) מטמאתו בשבת: ט *מתר

באר היטב

שבת אם היתה יכולה לטבל קדם לכן, וכ"י ב"ד סימן קצט אסור לטבל בשבת משום סחיטת שער, ועקשו נחפשו המנהג להתיר בכל ענין. ומתר לטבל לקריו, כיון דמדרבנן הוא. ומתר שרי לטבל בשבת כיון דאינו מדאורייתא, מ"א, ע"ש:

משנה ברורה

ו (יט) ואפלו בחל. וכל-שכן דאסור בשבת, (ט) שמו ישפכו עליו ונמצא כרוחץ בשבת, כן כתבו רש"י וה"ר. ולפי זה, אם החמין בכלי סגור [שקורין וראים-פלאש] שרי. אבל לפרוש התוספות דהטעם משום דמנכר שהוא לרפואה, והנה משום שחיקת סמנים, גם בזה אסור [קרבן נתנאל], ולצורך גדול יש להקל: (כ) **מתר להחם בגד.** והוא הדין להחם כלי בשבת דמתר אף לפרוש התוספות הנ"ל¹⁸, דלא מנכר כל-כך שהוא לרפואה¹⁹: **ז (כא) הרוחץ בנהר וכו'.** כתבו הפוסקים, דנהגו שלא לרוחץ כלל בנהר או במקוה²⁰, דמצוי לבוא לידי סחיטת שער, ועוד כמה טעמים עין במגן אברהם, ולענין טבילה עין לקמח, מיהו, נדיו ונגליו מתר לרוחץ בנהר כשנגב קדם שלף ארבע אמות²¹ [א"ר]: **(כב) בפעולה וכו'.** רוצה לומר, תכף (י) בפעולה סמוך לנהר ינגב נפשה ולא ילך כלל בהמים שעליו, דלמא ישכח וילך בהם ארבע אמות. ואם-כן משמע מזה דמלבדו שפושטן קדם שיורד לנהר צריך שיעיחם סמוך לנהר, ועל-כפנינים המטפחת שמשפח גופו בו, כדי שלא ילך בהמים שעליו. ועין בפריימגדים, שהוא הדין בנהר גופא בפעולה ממקום עמק ונחצי גופו הוא חוץ למים, צריך לנהר שלא ילך כף ארבע אמות, שהנהר הוא פרמלית, ונמצא שנושא ארבע אמות בכרמלית. ולפי זה קשיורר לטבל בנהר ובחלתו המים נמוכין סמוך לקרקע, צריך לנהר שלא ילך ארבע אמות משפתו, שפחורתו ישא המים עליו ארבע אמות: **(כג) לא הקפידו בו.** רוצה לומר, לפי שהם מועטים (יב) ואין מצוי בהם שעור הוצאת המים שיתחייב בהן, לא גזרו בזה, שהוא שלא כדרך הוצאה²². ועין בבאור הגר"א, דלפרוש התוספות משמע דאפלו רבוי המים נבלע בלבשו²³ אם-כן מתר לילך בהן²⁴, ועין בט"ז השעם²⁵: **ח (כד) אדם וכו'.** רוצה לומר, אף-על-גב דכלי אסור להטבילין ולטהרו מטמאתו בשבת יום-טוב מפני שנהרא כמתקן הפלי על-ידי זה, (יב) אדם שאני, מפני שהוא נראה כמצנן עצמו במים. ואפלו אם העת קר וגם המים סרוחים שאין דרך לרוחץ בהם, מכל מקום לפעמים כשאדם בא מן הדרך ומלכלף בטיט וצואה הדרך לרוחץ אף באלו, ועל-כן מתר (יג) אפלו הנה יכול לטבל קדם השבת. ונהוגות הנשים, שאינן טובלות שלא בזמןן בשבת, (יד) וכתבו הפוסקים דכפה נהגו, משום דכיון דסוף-סוף המנהג דמנגנו לאסר בשבת לרוחץ כל הגוף אפלו

לשוננו: אדם וכו', עין במגן אברהם, והעקר כמו שכתב בית-יוסף בשם כל-בו ותורת-הדשן שאוסרים, וכן כתב המגן-אברהם בסימן קכח סעיף-קטן ע, ע"ש, עד כאן לשוננו. ונראה לי דכוננו הוא למה שכתבנו, והוא דחולק על המגן אברהם שכתב דמתר לטבל לקריו, וזהו שכתב: עין במגן אברהם, רצה לומר, דכתב דלטיבילת קרי מתר לכלי עלמא, וס"ס על זה הגר"א: והעקר כמו שכתב הבית-יוסף וכו', ורצה לומר, דלפי הטעם שכתב התורת-הדשן דבזמנו כיון דנהגו להחמיר ברוחצה מחזי כמתקן על-ידי הטבילה, שוב אין לחלק בין טמאת קרי לשאר טמאות, כיון דסוף-סוף נטטר על-ידי הטבילה מחזי כמתקן, וזהו שפ"ס הגר"א על זה: וכן כתב המגן-אברהם בסימן קכח סעיף-קטן ע, ע"ש, רצה לומר, דכתב שם בדנאי דלכך לא נהגו כהננים ביום-טוב לזקק לנשותיהן, כדי שיהיו יכולין למחר לשא בהיחם בטנהר משום דלא נהגו לטבל ביום-טוב, ע"ש, הרי דאפלו לטיבילת קרי אין לטבל. ומכל מקום קשה לי דברי המגן-אברהם דשם, דהלא איני שם בנטמא ביום-טוב

שער הציון

אין אסור. ומפשטות לשון הגר"א משמע דטעם הרמב"ם משום דלא היה על הפשר שם אסור, לכך סבירא לה דהוא בחמין שהוחמו בערב-שבת, דגם שם לא היה על עצם החמום אסור, ולא גזרו רק על כל גופו, ולפי זה במים שהפשרו בשבת הנינו שלא היה יד סולדת בהן אין אסור לדעת הרמב"ם רק רחיצת כל גופו: (ט) ומיני בחמין שהוחמו מעט הנינו שאין היד סולדת בהן בשבת, ולהכי אף אבר אחד אסור¹⁷, כנייל: (י) כן משמע בבגמרא לפי גרסת הרי"ף והרא"ש, ולפי גרסתנו בבגמרא משמע דאין לו עלולת כלל מהנהר קדם שנגב עצמו: (יב) פריימגדים בבאור דברי הבית-יוסף: (יג) גמרא: (יד) כן מוכח בבגמרא: (טז) תורת-הדשן ושאר פוסקים:

(ז) בחל. ובשבת אסור שמו ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת, רש"י ור"ן. וצ"ל דמרי בחמין שהוחמו מעט בשבת, להכי אפלו אינו רוחץ כל גופו אסור כמ"ש ס"ה, מ"א. ועין ד"ארתן: (ט) מטמאתו. ב"ד סימן קצו דאשה אסורה לטבל בליל

באור הלכה

נראה שיש לנהר: * **שפפעים שהם רותחין.** עין בפריימגדים דמשמע דאפלו הם עמה פושרים בעלמא שאין היד סולדת בהם אם-כן אסור, וכן משמע קצת במגן-אברהם מכתב בחמין שהוחמו מעט; ולא ידענו מנא לה, דהא אמרין בגמרא: הריני דמי יד סולדת, אמר רחבה (א"ר) כל שפרטו של תינוק נכוח בו, והנה ידוע שפרטו של גדול אין נהה במהרה קשל תינוק, ועל-כן מסתברא דאסרין הקא אפלו אם רק שנהר סולדת בהן לבוד, מפני שלפפעים יוכל להתמות שיהיה רותח כל-כך עד שכתנו של גדול יוכל להפכות, אבל לא בפושרים גמורים: * **מתר להחם בגד.** עין במשנה ברורה שפלי מתר לכלי עלמא, עין ברש"י שם, וראה מבריתא דלא נקט מקומות חס: * **אדם מתר וכו'.** עין במגן אברהם שהביא בשם מהרי"ל ותורת-הדשן להחמיר בזה, ובסוף דבריו ס"ס: ומכל מקום נראה דמתר לטבל לקריו כיון דמדרבנן הוא, ורוצה לומר, דאמרין ביצה י"ח נטמא בולד הטמאה מטבילין אותו ביום-טוב, והטעם, משום כיון דחייב הטבילה הוא רק מדרבנן לא מחזי כמתקן, ולרוחא דמלתא דאי לאו דהכיים בטולה לטבילותא לגמרי וכנייל בסימן פח, וכן כתב בעלת-הממד [ואפשר דכוננת המגן-אברהם, אפלו לדעת המחמירים שפוסקים דלא בטולה לתפלה]. וקשה, דלא דמי כלל, דהתם שנטמא בולד הטמאה, מן התורה אינו טמא כלל, מה שאין כן בזה דטמא מן התורה ועל-ידי הטבילה נטהר, זה גופא מחזי כמתקן; ותוע, דמשמע ביצה י"ז ע"ב במשנה מדרושנית בסתמא דאיני כלל הטמאות, כגון טמאת שרץ וכן וכי האי גוונא, דלדידהו לא אסרו כלל לקרות בתורה, וכנייל בסימן פח, ואפלו הכי משמע שם ביצה י"ח בגמרא דאי לאו דהכיים דנראה כמקרי הנה אדם אסור להטביל עצמו בשבת אם-כן דנראה כמתקן, ועל-כפיהו משום דנטמא מטמא וזה גופא הוא התקון, ואם-כן בטמאת קרי דהוא אב הטמאה נמי [הג"ה ואפשר לומר דסבירא לה דזהו דוקא בדורות הראשונים שהיה נוהג אצלם טמאה וטהרה, על-כן חשיב תקון על-ידי הטבילה לכל הטמאים, שיהיו יכולין להשפמט טהרות על-ידי הטבילה, מה שאין כן כהיום שטמאה וטהרה אינו נוהג, ותקון מצד למוד התורה אינו, דאפלו כלי טבילה אם-כן מתר, וכנייל, ולכך באשה נדה שעל-ידי הטבילה מותר לבעלה, על-כן מחזי כמתקן בזמננו, דלא נראה כמקרי, ואין להקשות דאם-כן כלים טמאים גמורים מן התורה אם-כן יזה מתר לטבל כהיום, והשלחן-ערוך פסק לעיל בסימן רסא סעיף א דאין מטבילין את הכלים, ואפלים טמאים קאי כדמשמע בפרוש רש"י, וכן כתב הרע"ב בפרוש המשנה וגם, דבכלים חדשים דעת המחבר נוטה יותר לדעת המתירין אפלו בשבת גופא, וכל-שכן בין השמשות, וכדמשמע בסימן שכג סעיף ז, דשם שאני דהוא דבר שבמנוח וצריך שכן אחר להתירו, ועל-כן אף דנתבטל הטעם לא נתבטלה הגזרה שגזרו על מנוח כלים, מה שאין כן על טבילת אדם לא יורו אף כלל משום דנראה כמקרי, ונהי דהיום שאנו מועיין עצמנו מרוחצה לא נראה כמקרי ונכר שהוא לשם טבילה, מכל מקום הלא לא נראה אם-כן כמתקן על-ידי הטבילה כהיום שאינו נוהג טמאה וטהרה. עד כאן הג"ה]. שוב מצאתי בבאור הגר"א שכתב וזה

תרגום חס. 1 בקבוק חס.

אין אסור. ומפשטות לשון הגר"א משמע דטעם הרמב"ם משום דלא היה על הפשר שם אסור, לכך סבירא לה דהוא בחמין שהוחמו בערב-שבת, דגם שם לא היה על עצם החמום אסור, ולא גזרו רק על כל גופו, ולפי זה במים שהפשרו בשבת הנינו שלא היה יד סולדת בהן אין אסור לדעת הרמב"ם רק רחיצת כל גופו: (ט) ומיני בחמין שהוחמו מעט הנינו שאין היד סולדת בהן בשבת, ולהכי אף אבר אחד אסור¹⁷, כנייל: (י) כן משמע בבגמרא לפי גרסת הרי"ף והרא"ש, ולפי גרסתנו בבגמרא משמע דאין לו עלולת כלל מהנהר קדם שנגב עצמו: (יב) פריימגדים בבאור דברי הבית-יוסף: (יג) גמרא: (יד) כן מוכח בבגמרא: (טז) תורת-הדשן ושאר פוסקים:

הלכות שַׁפְּת סִימָן שְׂכוּ

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה אדם]

וְדִי לָנוּ בְּמָה שֶׁאָנוּ מְקַלְקְלִים לְטַבֵּל בְּשֶׁפֶת הַיָּד הִיא צְרִיף לְטַבֵּילָה²⁵.

25) ובמקום שאין מקוה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' לז) שמותר להטיל על גופו ט' קבין בשבת. ואפילו לשיטת הגר"א [שאסור לבעל קרי לטבול בשבת משום שנראה כמתקן] מותר לעשות כן, ואין זה נראה כמתקן, כיון שהטלת ט' קבין אינה מטרתה מטומאת קרי, ואינה מועילה אלא ללימוד תורה.

ולמעשה בענין טבילה בשבת, הביא בתשובות והנהגות (ח"ב סי' ר) ובספר מי דעת (עמ' צו הערה עה) עדות נאמנה שכן נהג החפץ חיים לטבול בשבת, וכן העיד הגר"ז בעניניו (ספר מי הדעת שם) שהגר"ח מוולאזין נהג לטבול בשבת, והוסיף הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' לט) שהואיל וטבילת עזרא נצרכת מאד לפני התפילה, ראוי לטבול בשבת אם נטמא בשבת, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ו סי' כח אות א), וכן נהג הגר"י קניבסקי (אורחות רבנו ח"א עמ' קנב וקנג). אכן, לדעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ג אות ל) אין לטבול טבילת עזרא בשבת, כמבואר במעשה רב (אות קכה) בשם הגר"א. ומ"מ, מובא באורחות רבנו (שם) שהעיד הגר"ח קניבסקי שהוא ואביו זצ"ל טבלו בשבת במקוה שבבית החזו"א ולא מחה בהם, וכן נהגו קרוביו ותלמידיו שטבלו במקוה שבביתו ולא מחה בהם וכששאלוהו האם מותר אמר שהגר"א אסר, ואפ"ה לא מחה באלו שטבלו.

וראה עוד בענין אלו הנוהגים היתר לטבול בשבת אף משום תוספת קדושה, מה שכתב ביסוד ושורש העבודה (שער שמיני סוף פ"ו), וכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן לד) ובשו"ת שבת הלוי (ח"ה סימן מד). ובענין טבילה במים חמים, ראה לעיל (ס"ק ז) ומה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק כה]

הִינּוּ אֶפְלוּ יֵשׁ לּוֹ יָקָן, וְהוּא הִדִּין שְׁעָר רִאשׁוֹ²⁶, אֶךְ שָׁלָא יִסְתָּם אַחַר רְחִיצָתוֹ²⁷.

26) ומה שכתב לעיל (ס"ק כא) שגורו שלא לרחוץ בנהר או במקוה, משום שמצוי לבוא לידי סחיטת השיער, ביאר הגר"ז אויערבך (שש"כ פ"ד הע' א), שדוקא הרוחצים בנהר או במקוה שרגילים לסחוט את השיער ולהוציא את המים לחוץ, וביצורף עוד טעמים אחרים גזרו שלא ירחצו כלל, אבל הרוחץ את פניו ומשפשף את ערותיו, דרכו לסחוט את המים לצד הפנימי של הגוף, ואין בכך איסור, אלא שיוזהר שלא יסחוט כלפי חוץ בסוף הרחיצה.

ובביה"ל לעיל (סי' שב ס"ט ד"ה אסור) כתב בדעת הרמב"ם, שסחיטה בשיער אסורה משום כיבוס, והקשה עליו מדין זה המבואר בגמרא (שבת קכח, ב) שבשיער המחובר לאדם אין כיבוס, ונשאר בצ"ע.

27) מדבריו אלו, שאסור לסחוט את השערות, דייק הגר"ז אויערבך (שש"כ פט"ו הע' מה) שלא אסרו אלא לסחוט, אבל לגעת בהן מחשש שמא יסחוט לא אסרו, ושונה דינם לענין זה מבגד ששרה במים, שכתב הרמ"א לעיל (סי' שא סמ"ו) שאסור לטלטלו שמא יסחטוהו.

ולענין ניגוב השערות במגבת, כתב הבן איש חי (שנה ב' פרי פקודי אות ח) שלא ינגבם בכח, אלא בנחת לאט לאט, עד שיבלעו המים במגבת. וכן דעת הקצות השולחן (סי' קלג ברה"ש ס"ק ח) והגר"ש

אלישיב (ארחות שבת ח"א פ"ג סע' נא, וראה קובץ תשובות ח"א סי' כז), וכן דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ד ס"ק ו) שיניח את המגבת על השיער, אך לא ילחץ עליה באופן שיצאו המים מהשערות. והגר"ח קניבסקי (ארחות יושר עמ' מא) כתב שאין לגעת בשיער כלל, וכפי שנהג הגר"י קניבסקי (ארחות שבת שם, הלכות שבת בשבת ח"א פ"א הע' 98). מאידך, דעת הגר"ז אויערבך (שש"כ פ"ד הע' טד) שאם המים נבלעים מיד בתוך המגבת ואינם נראים בעין, אין איסור לנגבם [והיינו באופן שאין בשערות מים מרובים עד שיהיה שייך לחוש לסחיטת המגבת].

[משנ"ב ס"ק כח]

לְרַחֵץ יְדָיו בְּמַרְסָן²⁸.

28) ובביאור מורסן, כתב לעיל (סי' שכד ס"ק יא) שהוא קליפת התבואה הנשארת בנפה לאחר שמנפים את הקמח.

[משנ"ב ס"ק כט]

אָבֵל לְרַחֵץ יְדָיו בְּמִי־מִלַּח שְׂרִי לְכָלִי עֲלֵמָא, וְכִמּוּ שְׁפֹתְכֵי לְעֵיל בְּסִימָן שֶׁכְּסֵיף יב בְּמִשְׁנֵה בְרוּיָה, עֵינֵי שָׁם²⁹.

29) ושם (ס"ק לח) ביאר, שמותר להשליך אפילו הרבה מלח במים, וליטול ידיו בהם אחר שנימוחו, ובלבד שלא יעשה מי מלח עזים, דהיינו שני שלישי מלח ושליש מים, ובטעם הדבר, כתב לעיל (סי' שכא ס"ק יב) שנראה הדבר כעשיית מורייס לכבוש בו דגים לזמן מרובה, שאסור משום שנראה כמעבד.

[משנ"ב ס"ק לו]

וְדַמֵּי לְרִסּוּק שְׁלֵג וּבְרָד³⁰.

30) והוסיף לקמן (סי' שכח ס"ק עא), שה"ה שאין לסוך בשמן קרוש, משום שדומה לחלב.

[ביה"ל ד"ה בשאר]

וְאֵם מְצִי לְהִשְׁיג בְּרִית שְׁנַעֲשִׂים שְׁלֵא מַחְלָב, בְּנֻדָּי נִכּוֹן לְחַשׁ לְדַעַת הַפְּתַח־מִרְיָן בְּנָה³¹.

31) והחזו"א (דמאי סי' ד ס"ק יג) כתב, שאפשר שלא אסרו סיכה כשתיה [שהיא מדרבנן], אלא בדבר הראוי לאכילה. ולגבי בורית העשויה משמן של טבל, כתב (שם סי' טו ס"ק א) שכיון שנפסל השמן מאכילת אדם בטל ממנו שם טבל, אף שהוא ראוי לסיכה, ומותר להשתמש בו.

ולהשתמש בקרם לחות, סבון, איפור, תמיסה לעדשות מגע וכדו' שיש בהם חמץ שנפסל מאכילת כלב, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ח תשובה ו) שמותר, שאף לדעת הסוברים שסיכה כשתיה, אין היא נחשבת כשתיה לענין שנאמר על ידה 'אחשביה', וכן הורה הגר"ז אויערבך (מאור השבת ח"ב סי' ל ס"ק ו) לגבי סבון שמותר להשתמש בו בפסח, משום שבזמנינו ודאי יש בו דברים חריפים הפוסלים את החמץ מאכילת כלב. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האישה ח"ג פנ"ח אות טו) שאף שמעיקר הדין אין איסור להשתמש בדברים אלו, מ"מ משום חומרא דחמץ אין ראוי להשתמש בהם אלא אם כן יש להם הכשר לפסח. ודעת הגר"ז קרליץ (חוט שני פסח פ"ז ס"ק ב) שכאשר אין להם הכשר נוהרים שלא להשתמש בדברים אלו בכלי אכילה. [וראה הליכות שלמה

הלכות שבת סימן שבו

קסב באר הגולה

ק מרדכי שם

(כה) לרחץ פניו וידי ורגליו (כו) *בדברים שאינם משירים שער מערכים עם דברים המשירים, ובבלבד (כז) שלא יהיה הרב מדבר (1) המשיר: י' *מתר (כח) *לרחץ ידיו (1) במרסן. הגה דגבול פלאחר יד שרי. *ואסור (כט) לרחץ ידיו במלח (אגור), וכל-שכן בבית שקורין יי"ף1 בלשון אשכנז בנימין זאב סימן (עח) או *בשאר חלב, (ד) שנמוח על ידיו (ל) והוי נולד (מרדכי פ' במה בהמה וסמ"ג והגה"מ פכ"א וטור סימן שחכ):

באר היטב

עליהם אלא שלוקח אותם בידיה הרטבות, מ"א: (ד) שנמוח. ובש"ג כתב דיש מתירין, דדוקא ביד ושלא שיעזמוהו למשקין אסור, ע"ש שהאריך, ועין

(1) המשיר. ודאי, פן כתב הרמב"ם: (1) במרסן. משמע דלהאסורין בסימן שכד ס"ג ה"נ אסור, ואפשר דהקא כו"ע מודו דשרי כיון שאינו נותן מים

באר הגולה

גופא, ובזה אפלו בטבילת פלים מתר ולא גזרו בזה משום דמתני' כמתקן, וכדאימא בבב"ב, י"ח, ולא יהיה חמור טמאת קרי מטבילת פלים דמתר? ואפשר לומר, דשם משום דהיה נוהג אצלם טמאה ושהיה והיו והירין בטבילה, לכך התיירו להטבילין ולהשתמש בהן בטבילה, מה שאין פן כהיום, וכעין סבא זה נמצא בתוספות י"ח ע"ב ד"ה 'כל, אכל מדברי הגר"א ביו"ד דעה ש"מ קצו בבאורו משמע שאין מחלק בזה; אי נמי, דסובר הפג"א אברהם דשם שאני, שפכר נטמא והתיירו להטבילו, מה שאין פן לכתחלה להיות טמא ולסמך על שלאחר-כך יהיה מתר לטבל לא, וכעין זה כתב בתוספות ד"ה 'ושורין וכו', עין שם, ויש לחלק. היצא מדברינו לענין טבילת קרי: הפג"א אברהם סותר את עצמו, דשם כותב שהמנהג להחמיר בזה ופה הוא מקל, ודעת הגר"א כמו שכתב הפג"א אברהם לעיל בסימן קכח, ושארי אחרונים דפס ככלם מקלין בזה, הלא המה העלת-שבת והאל"ה ובה והתוספת-שבת ושלחן-עצי"שטים ושארי אחרונים, ונהנו אפלו היה יכול לטבל מערב שבת יום-טוב, על-פני בודאי אין לנו למחות ביד הנוהג להקל, וכל-שכן אם נטמא בשבת יום-טוב גופא. ויותר נראה לי, דאפלו הגר"א דהביא דאיה מדברי הפג"א אברהם דלעיל בסימן קכח, לא הביא רק לראיה דאין חלוק בין טבילת קרי לשאר טבילה, אבל לעצם הדין אם נטמא בשבת יום-טוב גופא ויחזיק דגם הוא מודה דאין להחמיר בזה כלל, וכמו דמשמע בבאורי הגר"א ביו"ד דעה ש"מ קצו, עין שם, וכן נתפשט המנהג להחמיר, אך בכל זאת יזהר מאד שלא יבוא לידי סחיטה. ודע עוד, דאם הוא סתור גמור ורצה לטבל בשבת בשחרית משום תוספת קנ"שה, אין בזה משום חשש מתקן מצד הדין, וראיה ממה שאמרו שם בגמרא י"ט ע"א מטבילין בגב לגב, ועין שם ברש"י, וכן כתב בספר תוספת-שבת בסימן רס משם הכתבים, אך לפי מה שכתב מהר"ל דהקפד נהוגות הנשים שאינן טובלות שלא בזמנן משום חשש סחיטה, נראה דגם טבילה כזו יש למנוע, ודי לנו במה שאנו מקלין לטבל בשבת היכא דהוא צריך לטבילה²⁵: * בדברים שאינם משירים שער. עין בטור שצ"ח הרבה בדברים, ומקורם המבואר, והוא הדין כל פיוצא בהם אם הוא יודע שאינו משיר בודאי, וראיה דבמנינים שאינו יודע את טבעם ואולי הם משירים, בודאי יש לאסור מלרחץ בהם. והנה הרמב"ם בפ"ק כב פ"ט כל הדברים הנזכרים שם בגמרא להחמיר ולא הזכיר נתר וחול, דגם זה מוכר שם בגמרא ברש"י הסוגיא דלרבי שמעון מתר, וכן בפ"ק א מהלכות שבת הזכיר דמתר לרחץ ידיו בעפר הפרות, ולא הזכיר גם-כן מאומה מנתר וחול, משמע דבנתר וחול סביניא לה דאסור, וצריך טעם. ועין בלח"מ משנה שתמה גם-כן בזה ונתר דסביניא לה להקמ"ב דרבי ישמעאל בנייר דאמר דלא יחף ראשו באדמה, סביניא לה דאף נתר וחול אסור דפסיק רישא הוא, ופסק בנתה דשם בנייר מפרש בגמרא את דבריו. ומה דמתירין בכלים"ם אף בנתר וחול, כדלעיל בסימן שכג, וכן איתא בהדיא בר"י ורא"ש וכל הפוסקים, הנינו דכלים לא גריד כל-כך ולא היו פסיק רישא. וצריך עיון גדול, דשבק הרמב"ם סתמא דגמרא דפ"ק במה טומנין דמשמע מנה דהסתם-משנה כולל אף בנתר וחול, ואמרין ב"ד

משנה ברורה

בצונן, וכנ"ל, אם-כן נכר דהוא משום טבילה ומחזי כמתקן. וכתבו (טו) האחרונים דמכל מקום נראה דמתר לטבל לקרי, כיון דנתבטל התקנה ומתר בתורה ובתפלה אפלו קדם טבילה, וכנ"ל בסימן פח, אם-כן לא מחזי כמתקן על-ידי הטבילה. ועין במה שכתבנו בבאור הלכה דיש מחמירין וסוברין דאין לחלק בין טבילת קרי לשאר טמאות, ומי שנוהג להקל אין למחות בידו כי רב האחרונים סותמין להקל בזה. ועל-כ"ל-פנים בנטמא בשבת יום-טוב גופא, נראה בודאי דאין להחמיר, וכן נתפשט המנהג להחמיר, אף יזהר מאד שלא יבוא לידי סחיטה דהוא אסור גמור: ט (כה) לרחץ פניו וידי וכו'. הנינו (טו) אפלו יש לו זקן, (י) והוא הדין שער ראש²⁶, אף שלא יסתם אחר רחיצתו²⁷: (כו) בדברים שאינם משירים שער. ורצה לומר, שאינם ודאי משירים, אף דלפעמים הם גם-כן משירים אפלו הכי מתר, כיון דהוא אינו מתקן לזה אלא לצמצח עצמו בלבד, ונקמא לן פרבי שמעון דדבר שאין מתקן מתר: (כז) שלא יהיה הרב. הטעם, דאז פסיק רישא הוא ואסור משום גזוז אף שאינו מתקן, לכלי עלמא: י (כח) לרחץ ידיו במרסן²⁸. והוא הדין פניו אף שיש לו זקן, (יט) דמרסן הוא דבר שאין משיר שער ומתר לשפשוף בהן, ורק צריך לזהר שלא יערב מתלה המרסן במים משום לשה, אלא יקחם בידי הרטבות ממים, ואף דגם בזה מתגבל קצת מרסן במים הספוחות שעל ידיו, אין לחש, דגבול פלאחר יד הוא, וזהו שפסיק הרמ"א. ואף-על-פי שיש להחמיר שלא לגבל אפלו על-ידי שנוי בשבת אלא-אם-כן נתן המים מערב-שבת, כמו שנתבאר בסימן שכד, מכל מקום כן שאינו נותן מים ממש על המרסן אלא שלוקחו בידי הרטבות, מתר לדברי הכל: (כט) לרחץ ידיו במלח. הטעם דבדלוקמה, דעל-ידי רחיצתו נמח המלח ונולד דבר תדוש ודמי למלאכה, אבל לרחץ ידיו במי-מלח שרי לכלי עלמא, וכמו שכתבתי לעיל בסימן שכ סעיף יב במשנה ברורה, עין שם²⁹: (ל) והוי נולד. ודמי לרסוק שלג וברד³⁰, שנתבאר לעיל בסימן שכ שאסור גם-כן מטעם זה. ועין במגן-אברהם שכתב בשם שלטי-גבורים שיש מתירין בזה, דסביניא להו דמה שאסרו ח"ל לרסוק שלג וברד הוא משום גזירת סחיטת פרות העומדין למשקין, שאף השלג וברד למימיהם הם עומדים, ואם-כן ברית ושאר חלב שאינם עומדים למשקין, מתר לכתחלה.

שער הציון

(טו) עלת-שבת ואל"ה ובה ותוספת-שבת ושלחן-עצי"שטים: (טו) גמרא, וכן כתב בעלת-שבת: (י) אף דבכ"ח מסתפק בשער ראשו דאפשר דנושרות מהו והוי פסיק רישא, האחרונים השיגו עליו והמאמר ובספר דברי-מנחם וכו' במהושי"א, דלפי המשנה דנזיר דחופסין ומפספסין שוב אין לחלק בזה: (יט) כן משמע מן התוספתא.

תרגום: 1 סבון.

פא עלה דהלכה כסתם-משנה הוי, ופסק ברבי ישמעאל? ועוד, דלסברת הלח"מ משנה מאי מקשה המגרא בפ"ק במה טומנין ממשנה זו, הנה לוי לו לומר דבביתא דאוסרת לחף בהן שערו סביניא לה כרבי ישמעאל דפסיק רישא הוא? וגם מפורש ב"ר"ח שם משמע דלפי מאי דנקמא לן כרבי שמעון אף בנתר וחול מתר לחף את השער, וכן בהנהגות אשר"י כתב שם דמדינא מתר אף בנתר וחול, ומכל מקום לבסוף כתב שם דקשה הוא להכשיר, ואולי משום דרבי ישמעאל הניל, וצריך עיון למעשה: * לרחץ ידיו במרסן. עין במשנה ברורה מה שכתבנו שלוקחם בידיה הרטבות ונהינו אפלו אם הם טופח על-מנת להטפוח, דכל זה הוא בכלל גבול פלאחר יד, פן כתב הפג"א אברהם, ואף דהוא מסתפק גם בזה אם יש להחמיר לדעת האוסרים לעיל בשנוי, מכל מקום נראה דיש להקל על-כ"ל-פנים באופן זה, אחרי דבמרדכי שכתבנו הבע"י וס"פ וכן בלבוש התיירו אפלו לשפך מעט מים על המרסן שעל ידו, דגם זה הוא בכלל שנוי גמור (ועין באל"ה ובה ופרי-מגדלים), אין להחמיר על-כ"ל-פנים לקח מרסן בידים רטבות, וכן כתב בספר פלפלת-שבת ושאר אחרונים: * ואסור לרחץ ידיו במלח. עין בבאור הגר"א מה שכתב על זה, ועלען ברית אסור לדידה אף בחל משום דסיקה כשתיה, ועין לקמה: * בשאר חלב וכו'. עין בבאור הגר"א שדעתו קדעת הרבה מגדולי הפוסקים דאף בחל אסור, דסיקה כשתיה ועל-כ"ל-פנים מדרבנן אסור, ודאלו קרבנו הם וסעינהו התיירו בזה לגמרי. מיהו, מנהג העולם לרחץ בבית שנוי הנעשים מחלב, ורק אינה ממוקדים והירין בזה. ואם כיוול להשיג ברית שנגעשים שלא מחלב, בודאי נכון לחש לדעת המהמירין בזה³¹:

הלכות שבת סימן שכו

ר שבת מ' ברוחא ש הר"ן שם ת שם במקרא א משנה במסכת מלכו' פרק ב ובתנא קמא רמב"ם פרק ו ושם נראה דעת הר"ף כמו שכתב הר"ן א שבת ק"יא משנה ב שם מימרא דרב וכן פסקו הר"ף ורא"ש ורמב"ם בפרק כא ג שם כמו במשנה ב שם ברוחא ודברפ"ש לה רבי יוחנן וכן פסקו הפוסקים ה שם ברוחא ברבן שמעון בן גמליאל, וכן פסקו הפוסקים

יא ימרחץ (לא) שפסתמו נקביו מערב־שבת, למוצאי־שבת (ט) (לב) רוחץ בו מיד. שאכל אם לא סתמו נקביו, אף־על־פי (לג) שמאליו הוחם בשבת, צריך להמתין לערב בכדי שיעשו, לפי שאסור לעשות כן, גזרה (לד) שמה יחתה בגחלים: יב אסור לפגס למרחץ (לה) אפלו להיזע. (ו)יש אומרים דאפלו לעבר במרחץ (לו) במקום שישכול להיזע אסור) (רש"י טור): יג אעיר שישאל ואינם־יהודים דרים בה ויש בה מרחץ רוחצת (לז) בשבת, (לח) אם רב אינם־יהודים מותר לרחץ בה במוצאי־שבת מיד, ואם רב ישאל (לט) או אפלו מחצה על מחצה, אסור למוצאי־שבת (מ) עד כדי שיוהם:

שכז דיני סיקה בשבת, ובו ד' סעיפים:

א החושש במתניו לא יסוף (א) שמן וחמץ, אכל סף הוא (ב) שמן לבדו, אכל לא בשמן־ווד, משום (ג) דמוכחא מלתא (ד) דלרפואה קא עבדי. ואם הוא מקום שמצוי בו שמן־ווד ודרך בני־אדם לסוכו אפלו בלא רפואה, מותר: הגה ובמקום שאין נוהגין לסוף בשמן כי אם לרפואה, (ד) בכל (ז) שמן אסור (בית יוסף): ב (ה) סכין וממשמשין להנאתו (ו) על־ידי שנוי, דהינו שסוף וממשמש בחד; ולא משמש (ז) בכח אלא ברפיון ידים: ג (ח) אין מגרדין (ט) בכלי (א) (י) העשוי

באר היטב

(ב) דלרפואה. וכל מלי דלרפואה אסור משום גזרת שחיקת סמינים, כמ"ש סימן שכח: (ג) שמן אסור. ומש"ה כתב בש"ג דאסור לסוף הראש שיש בו חטטין: (א) העשוי. ואמרין בגמרא דאם היה לו מגרדת המיחד לשבת שרי, ומזה נהגו הבתולות להיות להם כלי משער חזיר המיחד לשבת.

משנה ברוכה

דיורי העיר, (כז) אלא באנשים הרגילין לרחץ במרחץ זה (כו) בעת הזו של מוצאי־שבת, דמסתמא אדעמין מתחם את המרחץ: (לט) או אפלו מחצה וכו'. דאפלו המקלין לעיל בסימן שכח סעיף ו לענין ספק אם נעשה המלאכה בשביל ישראל או בשביל אינו־יהודי, (מ) הקא אסור, דכיון דהם מחצה על מחצה, בשביל שניהם נעשה: (מ) עד כדי שיוהם. רוצה לומר, כדי (כח) שיוחמו חמין:

א (א) שמן וחמץ. השעם, דאין דרך לסוף בשתיקה יחד אלא לרפואה, וכל מלי דהוא לרפואה אסור ובגן, גזרה משום שחיקת סממינים דאסור מן התורה משום טחול⁴¹, כמו שכתוב בסימן שכח. (ב) ודע, דבגרותנו במשנה וכן ברבנו חננאל ור"ף ורמב"ם איתא ינן וחמץ, וינהו אפלו באחד מהן: (ב) שמן לבדו. דגם דרך הגריאים לסוף אותו ולא מנכר שהוא לרפואה⁴², וכן על־גבי מפה מותר לסוף בשמן מטעם זה, ויכול לקמן בסימן שכח סעיף כב: (ג) דמוכחא מלתא. שדמיו (ג) קרין ואין אדם סף אותו אלא לרפואה, וכל מלי דרפואה אסור, וכנ"ל. ואפלו על־ידי אינו־יהודי אסור אם מתחזק והולך כריא, ויכול לקמן בסימן שכח [פמ"ג]: (ד) בכל שמן אסור. ומשום הכי (ג) אסור לסוף בשמן במדינותינו הראש שיש בו חטטין⁴³, (ד) וכן אם יש לו נפח בכל מקום שהוא, אסור לסוף בשמן במדינותינו⁴⁴. ובחלב ושמן אסור בכל מקום, משום דנתך ונפס והוי נולד⁴⁵, ויכול לעיל בסימן שכו סעיף י בהג"ה: ב (ה) סכין וממשמשין. הנינו, (ו) שסכין בשמן וממשמשין ביד על כל הגוף להנאה⁴⁶: (ו) על־ידי שנוי. מפני הגיל לעשות כהל, שאין דרכו אז לסוף ולמשמש בחד: (ז) בכח. שהוא (ו) עבדיו דחל. ועין לקמן בסימן שכח סעיף מב כמה שכתבנו שם בבאר הלכה, דלרמב"ם מותר כל שאינו מכון להביא עצמו על־ידי־זה לירי זעה⁴⁷: ג (ח) אין מגרדין וכו'. שהוא (ו) עבדיו דחל: (ט) בכלי. אכל יכול לגרוד בגדיו על הפשר, אף שיזרה שלא יעשה חבורה⁴⁸: (י) העשוי לקף. אמרין בגמרא, (ח) דאם היה לו כלי המיחד לשבת (ט) שרי⁴⁹. וכתב המגן־אברהם,

שער הציון

וימה דנקט ידיו, ארחת דמלתא, פלשון המרדכי: (ט) שיש שני תדרים זה על זה ויש נקבים בתקרה הפחתונה, כדי שפשיסוקו התנור למטה ויתחמם התנור והמתין יכנס החם דרך הנקבים לתוך העליון, ונהגין בו הור, שאינו דומה למרחץ, ששם היחם המים וכל אשר במרחץ מן האש הניסוק מתחמיו, מה שאין כן הקא שרק חם בעלמא נכנס מן התנור ההוא, ודמי למי שפוחת חדר החם לתוך צונן: (כ) מגן־אברהם בשם אגדה: (כא) הר"ן: (כב) גמרא: (כג) בית יוסף: (כד) טור: (כה) פשוט: (כו) פן נראה פשוט דמלוי לפי העת: (כז) ט"ו. ואם יש שם שר שיש לו עבדים הרבה ואפשר שחממוהו משחשכה, יש תלות להקל⁴³ לפי דעת המקללי הנזיל, ובית יוסף השמיט זה, דהוא פוסק כדעת המחמירין המעלה: (כח) משנה שם, ומשמע דלא בעינן שיוחם המרחץ בשלמות: (כט) אלהי בה: (צ) רש"י: (ד) אחרונים: (ד) אלהי רבה: (ה) רש"י: (ו) ויחובא במגן־אברהם ועלת־שבת: (ט) הנינו להתחזק בה.

בתשובת גת־ונרדים ח"א"ח בלג א סימן יד שצדד ג"כ להתיר וכתב דאין למחות בדי העושים כן, ע"ש: (ט) רוחץ. שהרי לא נתחמם בשבת. ובת"י הרף שמתחמין מתחמיהו ועל הנקבים יש סתימה קצרות ברזל או אבן, נוהגין הור לפתחו, אגדה, מ"א, ע"ש:

ועין בספר תפארת־ישראל שכתב, דבכריתו שלנו שהיא רפה, לכלי עלמא אסור משום מחצא⁵², וכעין מה דאיתא לענין שעה בסימן שיד סעיף יא, עין שם, וכן מצאתי בספר דברי־מנחם בשם המעשה־רקח בפרק כב מהלכות שבת דין יג, דהוא מרמז וממחק והוא אב־מלאכה ופסיק רישא כו', והוא פשוט, ויש להזהיר העם על זה מאד, עד כאן לשונו. ולברך כל זה, משמע ברש"י דף נ עצמו ב דברית משיר השעזר, וכן כתב הר"ן, וכן הוא מנהג כל ישראל להחמיר בזה: יא (לא) שפסתמו נקביו. אותן נקבים שהמרחץ מתחמם על ידיהן, שהאור נסקת מבחוץ מתחמיו. ואותן בתי חרף (יט) שמתחמין אותן מתחמיהן, ועל הנקבים יש קצרות ברזל או סתימת אבן, (כ) נוהגין בו הור לפתחו בשבת: (לב) רוחץ בו מיד. שהרי לא נתחמם בשבת. ואם ספק אם היה פקוק נקביו, עין לעיל בסימן שכח סעיף ז: (לג) שמאליו הוחם בשבת. על־ידי שנתנו בו עצים בערב־שבת (כא) מבעוד יום: (לד) שמה יחתה בגחלים. וכיון שאסור חול לעשות כן, לפיכך צריך להמתין למוצאי־שבת בכדי שיעשו, כדי שלא יעשה כן בפעם אחרת, שלא יסתם נקביו ויבוא לידי חתוי ותו"ש: יב (לה) אפלו להיזע. מפני (כז) עוברי עברה, שהיו רוחצין בחמין שהוחמו מבעוד יום ואמרו מדיעין אנתנו, לפיכך אסור גם היזעה. ואם אינו מתכנן להיזע מותר לדעה זו, (כח) אפלו אם המרחץ קטן דנפיש הבלה שבודאי יזיע: (לו) במקום שישכול להיזע. הנינו (כז) שהמרחץ קטן דנפיש הבלה ומדיע, אסור אף־על־פי שאינו מכון לכך. ולדעה זו, העולין מבית הטבילה ולובשין בגדיהן במרחץ בשבת צריכין לזהר שלא לשהות הרבה, כדי שלא יבואו לידי זעה, ויכלילה שהמרחץ חם מאד אי אפשר לזהר בזה. ולענין טבילת נשים, צריך לומר שסמכו בעת הצרך על דעה ראשונה: יג (לז) בשבת. נראה דלרבותא נקט, דאף שבשבת גופא מסתמא רוחצין בו אינם־יהודים, כיון שבמוצאי־שבת רוחצין בו רב ישראל, כי חממוהו בסוף יום השבת אדעתא דישראל מחממי: (לח) אם רב אינם־יהודים וכו'. אין תלוי ברב

תרגום: 1 סבוך.

הלכות שַׁבַּת סִימָן שְׂכוּ שְׂכוּ

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ל]

דְּבִבְרִית שְׁלֵנוּ שְׁהִיא רְפָה, לְכִלֵּי עֲלָמָא אָסוּר מְשֻׁם מְמַחֵק³².

32) ולענין שימוש בסבון נוזלי, כתב הקצות השלחן (סי' קמו בדה"ש טוף ס"ק לב) שאף על פי שתוך כדי השימוש בו נעשה הסבון לקצף, אין בכך משום איסור מוליד [או נולד], משום שהקצף אינו נדון כדבר שיש בו ממש, הואיל ולאחר שעה נמס הוא במים או מאליו, ולפיכך מותר להשתמש בו בשבת, וכן כתב הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' לח) שכבר התייר את הדבר. ואף אם הסבון הנוזלי סמיך, דעת הגרי"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פי"ז הע' מ) שמותר להשתמש בו. אכן בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קיג) כתב שאף שהרבה נוהגים להתיר להשתמש בסבון נוזלי, מ"מ ראוי להחמיר בזה, משום שהוא מתפשט ונעשה ממנו קצף יותר ממה שהיה בתחילה, ויש בכך משום חשש ממחוק. ודעת הגרי"ם קרליץ (חוט שני ח"א פי"ד ס"ק ב) שכיון שלא התבאר בשו"ע לעיל (סי' שיד סי"א) מה השיעור והגבול של דבר עב שיש בו איסור ממרח, יש להחמיר בסבון נוזלי עבה קצת.

[שעה"צ ס"ק מז]

שְׁשֵׁ לֹו עֲבָדִים תְּרַבָּה וְאֶפְשֵׁר שְׁחַמְמֵהוּ מִשְׁחָשְׁכָה, יֵשׁ לְתֵלוֹת לְהִקְלָל³³.

33) וכשיש כמה אמבטיות, ורק אחת מהם הוחמה על ידי העבדים לצורך השר לאחר השבת, והשאר הוחמו בשבת, דעת הגרי"ם אויערבך (שולחן שלמה ס"ק יג) שאין להתיר את השימוש באמבטיות כמו שמתירים דבר שהוא ספק אם נעשה בשבת, אלא מאחר ויש כאן אמבטיות שודאי הוחמו בשבת המעורבות עם אמבטיה שהוחמה משחשיכה, הרי זו תערובת של איסור דרבנן, וצ"ע אם אפשר להקל בכל אמבטיה ואמבטיה.

סִימָן שְׂכוּ

דיני סיכה בשַׁבַּת

[משנב ס"ק א]

גִּזְרָה מְשֻׁם שְׁחִיקָת סִמָּנִים דְּאָסוּר מִן הַתּוֹרָה מְשֻׁם טוֹחֵן¹.

1) ותרופה שאינה נעשית על ידי שחיקת סמנים, דעת הגרי"ם קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק ב) שאם הדרך לעשותה ע"י שאר מלאכות, כגון בישול וכיו"ב, גם היא בכלל הגזירה שלא להתרפאות בה, שמא יבוא לעשות מלאכה.

[משנב ס"ק ב]

דָּגְם דְּרָךְ הַבְּרִיאִים לְסוּף אוֹתוֹ וְלֹא מִנְפֵר שְׁהוּא לְרְפוּאָה².

2) ואם מערב בשמן דבר הנותן ריח, כתב לעיל (סי' קכח ס"ק כג) לגבי נטילת ידי הכהנים במים המעורבים בשמן הנותן ריח, שאם עירב את השמן במים מערב שבת, אפשר לסמוך על דעת המקילים, אף שמוליד ריח בידים, וציון מקורו מהשערי תשובה, ושם (סי' ח) הביא משו"ת גינת ורדים (או"ח כלל ג סי' טז) ושו"ת חכם צבי (סי' צב) שנקטו להקל לתת בושם על כל הגוף, וכן נוהגות הנשים לתת בושם על גופן בשבת וגם אנשים נוהגים לתת בושם על גופם למנוע ריח רע (ארחות שבת). אכן לגבי יו"ט כתב לקמן (סי' תקיא ס"ק כח) שאסור ליתן ביום טוב דבר המריח לתוך מים כדי שיריחו. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כו) לא היקל ליתן בושם אלא רק על ידי, משום שהידיים עסקניות הן ואין הריח מתקיים בהן.

ולשטוף את הפה במי פה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קלו)

שמותר, מפני שמותר להוליד ריח בגוף, אך לתת מי פה במים על מנת לשטוף בהם את פיו, כתב (שם) שאסור, מפני שבכך מוליד ריח במים. מאידך, דעת הגרי"ם אויערבך (שש"כ פי"ד הע' קב) שאם לא הכין מי פה מבעוד יום, יש להקל לערבם במים, מפני שמטרת העירוב אינה ליתן בהם ריח, אלא לדללם כדי שיהיו בריכוז נמוך יותר. וראה מה שכתבנו עוד לעיל (סי' שכב ס"ק יח).

[משנב ס"ק ז]

שְׁשֵׁ בֹו חֲטָטִין³ וכו', אָסוּר לְסוּף בְּשֶׁמֶן בְּמִדְּיוֹתֵינוּ⁴ וכו', וְהוּי נוֹלְדֵ⁵.

3) ואשה הרוצה לטוך שיערה בשמן המועיל לשערות, דעת הגרי"ם אויערבך (שש"כ פי"ד ס"ח) שמותר, ומ"מ תשתמש רק במעט שמן, וגם תיזהר שלא לשפוך כמות גדולה של שמן במקום אחד, ולהעבירו ממקום למקום בשערותיה, כי יש בזה איסור סחיטה.

4) ואם נותן את השמן מחוץ למכה, והוא שותת ויורד עליה, כתב לקמן (סי' שכב ס"ק עז) שמותר, כיון שאין מוכח שהוא לרפואה.

ובגמר מכה, דהיינו שכבר אין בה צער, והוא טך לתענוג בלבד, כתב לקמן (שם ס"ק ע) שמותר לטוך בשמן אף במדינותינו. ומשום כך דעת הגרי"ם קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק לו), שמותר לטוך ידיו בשמן כדי שלא יתיבשו, שאין זה ניכר שעושה לרפואה, וכן מותר לטוך תינוקות בשמן, שכן היא הדרך בהם.

וסיכה בשמן כדי למנוע גירויים בעור, דעת הגרי"ם אויערבך (שש"כ פ"ד הע' סה) שמתברר שזה נחשב כרפואה ואסור, ואין זה דומה לסיכה בגמר מכה שאינה אלא לתענוג.

5) ואיסור ממרח, דעת הגרי"ם אויערבך (שש"כ פ"ג הע' נח) שאין שייך בזה, כיון שאין איסור ממרח אלא כשהדבר שמורחים בו נשאר גלוי מחוץ לגופו, והוא רוצה להחליקו על גבי גופו, משא"כ כאן שהוא רוצה להבליע את החלב והשומן בתוך גופו, ולכך אינו אסור אלא משום נולד. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' שכב ס"ק עא).

[משנב ס"ק ה]

הַיְנוּ, שְׁסָכִין בְּשֶׁמֶן וּמְשַׁמְשִׁין בְּיַד עַל כָּל הַגּוּף לְהִנְאָה⁶.

6) וגם בזמן הזה שאין דרך הבריאים לטוך, דעת הגרי"ם אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ד) שמ"מ מותר לבריא לטוך להנאתו, כמבואר בשו"ע לקמן (סי' שכב ס"ז) שמותר לבריא לטוך להנאתם דברים שאינם מאכל בריאים.

[משנב ס"ק ז]

דְּלִהָרְפָם מִפֶּתַח כָּל שְׂאִינוּ מִכֵּן לְהִבְיָא עֲצָמוּ עַל־יְדֵינָה לִידֵי זַעֲה⁷.

7) וכתב בבית"ל שם (ד"ה כדי) בשם הא"ר, שלדינא יש לפסוק כהרמב"ם, שמותר למשמש אפילו בכח, אם אינו בא על ידי זה לידו זיעה, כיון שאין זו רפואה. אכן לקבוע עצמו להתעמל לצורך רפואה או שיפור הבריאות, אסור (ארחות שבת ח"ב פ"כ הע' רכא). ולענין ריצה לצורך התעמלות ובריאות, ראה לעיל (סי' שא ס"ק ז).

[משנב ס"ק ט]

אֲכָל יָכוֹל לְגַרְדַּ בְּיָדוֹ עַל הַבְּשָׂר, אֲךְ שְׁזִיחָה שְׁלֵא יַעֲשֶׂה חֲפוּרָה⁸.

8) ומטעם זה, כתב לעיל (סי' שטז ס"ק ל) ולקמן (סי' שכב ס"ק צ) שאסור לגרד שחין, כיון שע"י החיכוך מוציא דם שנבלע בבשר, ועושה חבורה. וכן כתב הבן איש חי (שנה ב פר' וארא אות יד,

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שְׂבו

המשך מעמוד קסב

'אחשביה' על ידי סיכה לדעת הסוברים סיכה כשתיה, אולם כתב שלשם רפואה מותר למרוח משחה שמעורב בה חמץ [אפילו לחולה שאין בו סכנה], שאין אומרים סיכה כשתיה כשהסיכה נעשית לשם רפואה, וכפי שכתב המחנה אפרים (חי' על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות ד"ה ער בדין).

(פסח פ"ד ס"א וארחות הלכה הע' 63) שגם הגרש"ז אויערבך השתמש בסבון הכשר לפסח]. וכן כתב הפרי חדש (י"ד סי' קיז) שאף לדעת הסוברים שסיכה כשתיה, הסך באיסורי אכילה שנפסלו מאכילה, לא החשיב אותם, והחזו"א (דמאי סי' ד ס"ק יג) הסתפק בדיון זה. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' סב) משמע שיש דין

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שְׂבו שְׂבו

המשך מעמוד 324

שע"י השימוש בה יכול לבוא לידי עשיית חבורה, וכמעט שאי אפשר להמנע מכך, ועוד, שהרי הוא עלול לשבור בה נימין. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קיב). ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' מזה) כתב להקל אם אינו טובל את המברשת במים, אלא יקח מים בפיו ויפלוט את רובם, וישתמש במעט המים שנשארו. מאידך בשו"ת אור לציון (ח"ב פל"ה תשובה ו) כתב שאין לחוש לסחיטה במברשת שיש לה ידית, רק שלא ילחץ עליה בחוזקה. ולענין ניקוי בקבוקים על ידי מברשת העשויה מחומר סינטטי, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שבג ס"ק לט).

הובא בכף החיים ס"ק סג) שהמחנך בידו את בשרו יזהר לחנך בנחת ולא בחוזק. והוסיף, שכמו כן טוב להיזהר שלא לחצוץ את שיניו במחט, שמא יוציא דם.

[משנ"ב ס"ק י']

דָּאָם הָיָה לוֹ פְּלִי הַמִּיחָד לְשֶׁבֶת שְׂרִי"ג.

9) ולצחצח שינים בשבת, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' מח ו-ג) שגם אם המברשת מיוחדת לשבת לא ישתמש בה במים, כיון שע"י כך יבא לידי סחיטה, וכן לא ימרח משחה, כיון שיש בוזה איסור ממרח, ועוד,

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שְׂבו שְׂבַח

המשך מעמוד קסג

ומי שחילל שבת משום פיקוח נפש, כתב לקמן (סי' שלד ס"ק עח) שאינו צריך כפרה על מעשיו, ומה שנהגו הנשים המדליקות את הנר בשבת בשביל יולדת, שמתענות לאחר מכן, הרי זה בכלל הוללות וסכלות. והוסיף הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ד אות ג), שכשם שאין מצטערים על מילה בשבת, כך אין להצטער על פיקוח נפש בשבת.

ומה שכתב המשנ"ב שם (ס"ק עו) שמי שכיבה דליקה בשבת משום שהיה בסכנה אינו צריך לעשות תשובה, כדי שלא ימנעו מלכבות, ומשמע שבלא טעם זה היה צריך לעשות תשובה, ביאר הגר"ש אלישיב (תורת היולדת פנ"ט הע' א) שכיון שמחמת הבהלה שגרמה השריפה יתכן שחיללו שבת יותר מכדי הצורך, יהיה לו לעשות תשובה. והגר"ח קניבסקי (משנת פיקוח נפש תשובה חב) ביאר, שגם המכבה את הדליקה אינו צריך לעשות תשובה, ודברי המשנ"ב אינם אלא טעם מדוע אין לעשות תשובה אפילו כשרוצה לעשות כן.

וכן לחלל שבת כדי לקבל ברכה מצדיק, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' לא אות טו) שלישראל ודאי שאסור לחלל את השבת בשביל כך, ואף על ידי נכרי אין להקל. וכן הורה הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם מהדור"ב ח"א סי' שא ס"ק טו) שצריך להימנע מלעשות כן [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' שא ס"ק פח)].

[משנ"ב ס"ק ו']

וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְשָׁאֲלוּ⁶¹ וְכו', שְׁהוּא חֲסִידוֹת שֶׁל שְׁטוֹת⁶².

6) ואם יש שאלה שצריך המורה לעיין ביניה, ויש שם אדם אחר הבקי בדבר ויודע להשיב מיד, כתב לקמן (סי' תריח ס"ק כד) שאין חולקים בזה כבוד לרב.

7) ולענין המחמיר על עצמו במקום סכנה, מבואר ברמב"ם (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ד) שהוא מתחייב בנפשו. וכעין זה כתב לקמן (סי' תריח ס"ק ה) לענין חולה שצריך לאכול ביום הכיפורים ורוצה להחמיר על עצמו שלא לאכול, שעליו נאמר "אך את דמכם לנפשתיכם אדרש".

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שְׂבַח

המשך מעמוד 328

37) ומי שצריך לעשות מלאכה עבור חולה שיש בו סכנה, כגון להדליק עבורו נר, ויכול להימנע מעשיית המלאכה על ידי שיביא נר דולק, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ז) שאם הנר הדולק שייך לו, ודאי שחייב הוא להביאו לחולה ולהימנע מהדלקת נר חדש, אולם אם הנר הדולק שייך לחבירו, ואין חבירו יודע שיש כאן חולה, אין הוא חייב להודיעו על כך, כיון שבכך יצער אותו, ומותר לו להדליק נר חדש עבור החולה. ואם יכול החולה להדליק את הנר

[משנ"ב ס"ק לד]

מִצְוָה לְכַתְּחֵלָה לְעֲשׂוֹת חֲלוּל זֶה עַל יְדֵיהֶם³⁶.

36) ובטעם הדבר כתב הט"ז (ס"ק ה), שהוא כדי להורות הלכה למעשה לרביים.

[משנ"ב ס"ק לה]

לֹא שְׂבָקִי הַתָּרָא וְנִעְשָׂה בְּאִסוּר³⁷ וְכו', נְמִי מְתַאֲחָרִים מְעַט³⁸ כְּדִי לְעֲשׂוֹת עַל-יְדֵי שְׁנוּי³⁹, דָּאִינּוּ אֱלָא אִסוּר דְּרַבְּנָן⁴⁰.